

Végezetül bevallom, abban a reményben, hogy senki sem vette észre: hozzám, személyes nézői énemhez közelebb állt a Székely Gábor-féle fájdalmasan emberi, sötéten (s ezért optimistán) tragikus, „fakszni” nélküli *Timon*, de készséggel elismerem, hogy Zsótér *Timonja* viszont közelebb áll a mai kor kiábrándult, eszmények nélküli szelleméhez, továbbá - s közelebbről azt sem tagadom - hogy a teátrális posztbrechtianus ötlet-

parádét, amelybe Zsótér a maga kegyetlen látéletét csomagolta, mindvégig szívből élveztem, s a maga módján teljesen adekvátnak tartottam.

SZÁNTÓ JUDIT

Shakespeare: Athéni Timon
(**Radnóti Miklós Színház**)

Fordította: Szabó Lőrinc. Díszlet: Ambrus

Mária. Zene: Víg Mihály. Dramaturg: Ungár Juli. Jelmez: Benedek Mari. Tánc: Zarnóczai Gizella. Rendező: Zsótér Sándor. Szereplők: Cserhalmi György, Balázs Zoltán f. h., Bálint András, Chován Gábor f. h., Csomós Mari, Gubás Gabi, Harsányi Attila, Karalyos Gábor f. h., Kocsó Gábor, Koós Olga, Kulka János, Martin Márta, Muskát László, Schell Judit, Tóth Attila f. h., Wéber

SHAKESPEARE: CYMBELINE

Rémdráma zongoramuzsikával

„Imogen. Majdnem elestél a koronától. Tied. Vidd” - vágja oda Cymbeline, utolsó gesztusként, lányának a koronát. Kirohan a színpadról - lehet, hogy a következő pillanatban öngyilkos lesz. Hol van hát a Shakespeare-féle *Cymbeline* boldog vége, a kibékülés, az egymásra találás? Sehol. Történik ugyanis egy apró malőr: Cymbeline megöleti mostohafia gyilkosát, Guideriust, akiről csak az ítélet végrehajtása után derül ki, hogy a saját fia volt. Shakespeare-nél egy száműzött nemes, Belarius (aki húsz évvel ezelőtt bosszúból rabolta el a királyfit) még idejében rántja le a

titokról a leplet: Guiderius megmenekül. A Budapesti Kamaraszínház előadásában nem. (Halála a boldog véget megakadályozza ugyan, de ezenkívül semmi értelme: nincs rá idő, hogy bárki is megrendüljön -- túl gyorsan peregnék az események.)

Nem tetszik az előadás vége, a darabbeli utolsó felvonás, de egy nagy erénye mindenképpen van: Mertz Tibor Cymbeline-je. A király, aki apaként is, politikusként is teljesen összezavarodik, és nem ért semmit abból, ami körülötte történik. Megnyerte ugyan a háborút a rómaiak ellen, ki is tünteti a haza

megmentőit, Belariust és Guideriust, de közben eszelős tekintettel, zavarodottan tekint körbe (pontosabban csak a rászégeződő fényképezőgépre, a kitüntetettekre nem). Maga a háború is az ő rossz politikai döntésének következménye volt: megtagadta az adófizetést a római császárnak. Meggondolatlan és szűk látókörű. Mást sem csinál, mint rossz döntéseket hoz - így kezdődik a magánéleti bonyodalmak hosszú sora is. Második felesége rábeszélésére száműzi Posthumust, aki titokban feleségül vette lányát, Imogent, mert a királyné azt akarja, hogy az ő fia, Cloten

vegye el a királylányt.

Posthumus is hoz egy rossz döntést: Rómában, ahová száműzték, fogadást köt felesége tisztességére egy Iachimo nevű tiszttel. Iachimo (Karácsonyi zoltán) csábítási kísérlete kudarcba fullad ugyan, de Posthumus be-dől az álbizonyítékoknak, és arra utasítja Imogen szolgáját, Pisaniót, hogy ölje meg a hűtlen Imogent, Pisanio nem öli meg, hanem férfiruhába öltöztetik és Posthumus után küldi. Posthumus - mint a britek ellen harcoló római katona - és Imogen +- mint egy római tiszt apródja - sok bonyodalom után Cymbeline börtönében találkozik, ahol Posthumus megint leszerepel: a földre rúgja az őt felismerő Imogent. Ez jellemző rá. Néhány jelenettel korábban, a női nemet elátkozó mono-lógja közben a kisujját vágta le. Hamarosan félmeztelenül (de nyak-kendőben), a kezében

Hável László (Belarius) és Almásy Sándor (Posthumus)

Almási Sándor és Karácsonyi Zoltán (*Iachimo*) (Schiller *Kata* felvételei)

majd el az Imogen gyalázó levelét. (Ki csodálkozik ezek után azon, hogy volt képe tízezer dukátos fogadást kötni Imogen erényére?) Shakespeare ebben a darabban a szövegrel nem nagyon jellemez, ráadásul a húzásokkal elvész a szereplőket jellemző epizódok, szövegrészek nagy része. Nem véletlen, hogy Posthumust leginkább a gesztusai jellemzik. Hogy a lelkében mi történik, arról fogalmunk sincs. Talán semmi.

Az Imogen játsszó Nagy Enikő elsősorban az arcát használja: hol a rémületet, hol a döbbenetet látjuk rajta, vagy a zavart, miután egy pillanatra engedett a csábításnak. Hiszen egyáltalán nem hagyta hidegen Iachimo udvarlása, a csóknak sem tudott ellenállni - hát persze hogy zavarba jön, és kétségbeesetten próbálja megőrizni a méltóságát. Hűvös, visszafogott, nem annyira szenvedélyes Imogen, mégis izzig-vérig nő, nem pedig idealizált nőfigura.

A királyné (Tímár Éva) a színlelés nagymestere - róla legtöbbit a „félrékből” tudunk meg. Ezek a legizgalmasabb pillanatok: amikor felénk fordul, megváltozik a hangszíne, és színlelőből őszintére vált, legyenek akármilyen gonoszak is a szándékai. A kiszólások egyébként következetesen, jó pillanatokban akasztják meg a cselekményt. A félrék és a monológok azt a logikát követik, hogy a szereplők egy része (a királynén kívül Imogen és Pisanio) ilyenkor mindig bizalmas információt vagy véleményt közöl, a szereplők másik része (Cymbeline, Posthumus, Cloten) pedig még a kiszólásokban is leginkább saját magával van elfoglalva. Csak Pisanióval, a másik nagy színlelővel vagyunk bajban: mindig őszintének tűnik, amikor hozzánk fordul, a végén mégis ő az (az előzmények alapján teljesen váratlanul és látszólag indokolatlanul), aki lelövi Gui-

deriust. Kinek higgyünk ezek után? Igaz, Pisanio akkor is mosolyog, ha baj van, akkor is, ha nincs - valószínűleg nem kellett volna bízunk benne. Gula Péter „egyféleképpen” játszik, szinte teljesen eszköztelenül, ami nem feltétlenül baj, de Tímár Eva túlzó, nagyszínpadi gesztusai mellett mindenesetre nagyon szembetűnő.

Clotent a Posthumust is alakító Almási Sándor játssza - meglepő szerepösszevonás. (Aztán Posthumust is kiismerjük, és kiderül, hogy nem is annyira meglepő, hiszen minden férfi egyforma.) Clotent leginkább az jellemzi, amit Pisanio mond róla („hogy egy ilyen fortélyos ördög, mint az anyja, ilyen hülyét hozzon a világra!”, „ha megfeszül, sem tudja, hány marad, ha húszból kettőt von ki”), meg a pepita zakója. A ruháknak, az álruháknak, az átöltözéseknek különösen fontos szerep jut a darabban is, az előadásban is. Clotennek például visszatérő problémája a ruha-kérdés. Mennyire felháborodik, amikor azt hallja Imogentől, hogy Posthumus legrosszabb ruháját is többre becsüli, mint Clotent magát! Aztán abban a ruhában indul Imogen után, amelyben Posthumus Imogentől búcsúzott. „Milyen jól áll nekem a ruhája! Miért ne állna hát nekem jól a nője is?” - kérdezi, közönségesebben, mint Shakespeare-nél. Posthumus Imogen melltartóját szorongatja a kezében mint Imogen halálának bizonyítékát. Ő is sokat beszél a ruhákról és az új divatról, igaz, ő éppen azt mondja, hogy nem a ruha teszi az embert. A színpad szélén fogas áll, erről akasztja le Pisanio a ruhákat, amelyekbe - mint egy ügyes színpadi öltöztető - Clotent vagy Imogent átöltözteti.

Hála a ruháknak (és az andalító zongoramuzsikának), az ókori Britanniából a húsz-harmincas éves Angliájába kerülünk. Ezzel nem is lenne semmi baj, ha a római tisztok

nem olasz fasiszta egyenruhában jelennének meg. Persze kézenfekvő a párhuzam a németeknek be nem hódoló, második világháború előtti Anglia és a Caesarral szembeszálló Cymbeline Angliája között, de Caesart Mussolinire (és ezek szerint Cymbeline-t Churchillre) lefordítani - valljuk be - túlzás.

Ez a két helyszín váltakozik: Britannia és Róma. A gyors helyszín- és jelenetváltások és a kicsi, hosszúság tér miatt szinte magától értetődő a díszlettelenség. Ettől aztán a két helyszín akár egyszerre is felidézhető: egyszerre látjuk a levelet olvasó Imogent és a neki Rómából író Posthumust. (Mintha a pusztá vágyakozás képes lenne megidézni a színen nem lévő szereplőt.) Legfeljebb egy-egy új kelléket vagy díszletlelet hoznak be a színre, például Imogen hálószebájába a ládát, amelybe Iachimo elrejt-

tőzött, de ezt is annyira „gazdaságosan” igyekeznek kihasználni, hogy a láda lesz Imogen ágya is, sőt, ebbe temetik majd el a halottnak hitt Imogent és a megölt Clotent. (A fej nélküli bábu meseszerűsége és a fasiszta egyenruhák valóságossága ebben a kicsi térben még jobban elüt egymástól.)

Mintha az érdekelné a legkevésbé a rendezőt, ami ebben a térben a leginkább működni tudna: az egyes szerepek kidolgozása és a szereplők közti kapcsolatok megmutatása. Érdekes, hogy éppen a legvalószínűtlenebb, legképtelenebb kapcsolat a „legigazibb”: a két - egymásról mit sem sejtő - testvér, Imogen és Guiderius ösztönös vonzalma. A dal, amit Guiderius (Janicsek Péter) a halott Imogen felett énekel - az előadás talán legszebb mozzanata. Ezenkívül nincs sok bensőséges pillanat; a Cymbeline-Imogen-viszonyról és a Posthumus-Imogen-viszonyról nem derül ki semmi.

A *Cymbeline* története olyan, mint egy bizonyos pikareszk regényé. Mintha a cselszövegek, a hűtlenséggel való megvádolás, az álruhába öltözések, a fel nem ismerések, a tetszhalál, az igazi halál mind csak arra kellettek volna Shakespeare-nek, hogy újra és újra csavarinthasson egyet a cselekményen. A rendező és dramaturgja, Sediánszky Nóra igyekeztek kibogozni és érthetővé tenni a történetet, ennek szellemében dolgozták át - nagyon gondosan - a szöveget. Kihúzták a kevésbé fontos információkat, a fő cselekményszálakhoz szorosan nem kapcsolódó epizódokat, barokkos lázálmodat. Megritkították a szereplőket is, kiirtották a nemeseket, katonákat, börtönőröket, szenátorokat, hírvivőket, az egész kíséretet, és ami talán a legfontosabb: a két elrabolt királyfiból egyet csináltak. A két nemesúr helyett Pisaniótól és Iachimótól tudjuk meg az előtörténetet (igaz, ettől az még hosszú és követhetetlen marad). A kacskaringós pár-

beszédekét tömörré, feszessé, valóban drámaivá tették.

Persze a húzásokkal - akarva-akaratlanul eltűnt jó néhány jellemvonás, az események között eltelt idő pedig érzékelhetetlenné vált. Az előadás végéhez közeledve egyre rövidebbek a jelenetek, az események tisztázásához mindenki szinte csak egyetlen lényeges mondatot tesz hozzá. Ez elvileg jogos is, hiszen minden, amiről beszélnek, a szemünk előtt zajlott. Úgy csoportosították át a jelene

teket, hogy mindenre itt, a darabbeli utolsó felvonásban derüljön fény, egészen addig bennünket is sokszor az orrunknál fogva vezetnek.

Feszés rémdráma lett a Cymbeline-ből. Csak éppen az veszett el belőle, amiért Shakespeare utolsó darabjait szeretjük: a finom irónia, a költőiség és az életből-csesség.

TÖRÖK TAMARA

Shakespeare: Cymbeline
(Budapesti Kamaraszínház, Ericsson Stúdió)

Fordította: Lator László. Zene: Darvas Ferenc. Dramaturg: Sediánszky Nóra. Jelmez: Földi Andrea. Szcenikus: Bajkó György. Rendező: Almási-Tóth András. Szereplők: Mertz Tibor, Tímár Eva, Nagy Enikő, Almási Sándor m. v., Karácsonyi Zoltán, Hável László, Janicsk Péter f. h., Gula Péter f. h., Földi Tamás, Petyi János.

GOLDONI: MIRANDOLINA

RIPAFRATTA GÉPEL

Ha ez így megy tovább, lassan mindenki el fogja hinni, hogy Goldoni *Mirandolinája* egy nőgyűlölő férfiú, Ripafratta lovag megleckéztetéséről szól. Pedig ha így lenne, Mirandolina hozzámenne a végén.

De a csábos olasz fogadósnő, aki mintegy fél kézzel elvezeti a pánzióját, és másik fél kézzel kezeli az öt ostromló férfiakat -- végül is az egyik pincéréhez, Fabrizióhoz megy feleségül, aki maga is meglepődik ezen, minthogy tényleg meglepő. Legalábbis akkor, ha a rendező nem keres magyarázatot rá - pontosabban nem keresi meg, mert hiszen ott van a darabban.

Igaz, ha megkeresi és megtalálja, akkor mégsem az a szimpla

komédia a *Mirandolina*, aminek mostanság - mondjuk, 1982 óta (ekkor mutatták be a Nemzeti Színházban Zsámbéki Gábor rendezésében) - játszani szeretik, és játsszák most Győrben, Tordy Géza rendezésében is. Ebben az előadásban a mintaadó alakítás a Tóth Tahi Mátéé - ő Forlipopolit karikírozza agyalágyult hülyének, a közönség há-lásan kacag, és úgy tűnik, ez a cél, semmi más. Csakhogy akkor már Maszlay István Albafiorita grófja is haloványanak tetszik (pedig Maszlay igyekszik felzárkózni a *Mágnás Miska* Mixi-Pixijét idézve), mert mind közönségességben, mind szájbarágásban elmarad partnerétől. S hogy végképp nem sikerült egynemű színészi közegeből kiállítani

Horváth Lajos Ottó (Ripafratta) és Czifra Krisztina (Mirandolina) (Benda Iván felvétele)